

Predvještine čitanja i pisanja

Iako su čitanje i pisanje vještine koje dijete uči u školskoj dobi, da bi ono moglo nesmetano učiti i usvajati određena znanja potrebno je prije polaska u školu, točnije u predškolskoj dobi imati usvojene **predvještine čitanja i pisanja**, tj. predčitačke vještine (uredan govorno-jezični razvoj, razvijena fonološka svjesnost, veza fonem-grafem) koje su preduvjet za kasniji razvoj čitalačkih vještina. Temelji za nesmetano usvajanje predvještina čitanja i pisanja podrazumijevaju uredan govorno-jezični razvoj, uredan razvoj pažnje, pamćenja, koncentracije, te auditivne i vizualne percepcije, važne za učenje čitanja i pisanja. Na osnovi razvijenosti predčitalačkih vještina u određenoj dobi mogu se prepoznati djeca koja bi kasnije mogla imati poteškoće u usvajanju čitanju i pisanju.

Jedan od takvih pokazatelja kod djece su i poteškoće pri praćenju i pamćenju riječi koje se međusobno slažu odnosno rimuju. Ako dijete teško prati i sudjeluje u igrama prepoznavanja riječi koje se slažu, odnosno rimuju, možemo kod njega očekivati poteškoće u usvajanju predvještina čitanja i pisanja.

Čitanje je vrlo složena vještina, a podrazumijeva razumijevanje pisane poruke. Temelji se na prožimanju jezično-govornih, vidnih, slušnih i spoznajnih sposobnosti i mnogih znanja. Za razumijevanje napisanog, odnosno pisane poruke dijete treba prije svega vidjeti grafem (slovo), povezati ga s fonemom (glasom), izdvojiti glasove u riječima, te ih kasnije spajati u smislene i razumljive cjeline, odnosno riječi.

Pisanje kao najsloženija vještina zahtjeva integraciju pažnje, memorije, motornih vještina, jezika i znanja.

FONOLOŠKA SVJESNOST (glasovna analiza – raščlamba i glasovna sinteza – spajanje)

Fonološka svjesnost je sposobnost rastavljanja riječi na glasove i sastavljanja glasova u riječi, povezivanje glasova (fonema) sa slovima (grafemima) i na kraju, razumijevanje napisane riječi.

Razine razvoja fonološke svjesnosti kod djeteta urednog govorno-jezičnog razvoja:

- Prepoznavanje i slaganje rime (3-4 god.)
- Prepoznavanje i segmentacija slogova (4-5 god.)
- Prepoznavanje prvog glasa u riječima (5,5 god.)
- Rastavljanje riječi na glasove i sastavljanje glasova u smislene cjeline – riječi (6 god.)
- Stvaranje veze glas – slovo (6,5 god.)
- Sposobnost stvaranja novih riječi dodavanjem, oduzimanjem ili premještanjem glasova u riječima (7 god.)

Preduvjeti za nesmetan razvoj predvještina čitanja i pisanja kod djeteta:

- Uredan govorno-jezični razvoj
- Sposobnost djeteta da razumije ono što govori, da razumije govor drugih, da razumije sadržaj priče, te da ju samo može prepričati
- Uredan izgovor svih glasova do šeste godine

- Rečenica uredne gramatičke strukture
- Lako uči pjesmice napamet
- Uočava i stvara rimu
- Lako i dobro pamti pjesmice, priče, slike i događaje
- Uredna pažnja i koncentracija
- Motorički spretno
- Interes za crtanje i pisanje

Iako većina djece lako i brzo uči čitati, prema podacima svjetskih literatura, **10% djece ima poteškoće u usvajanju vještine čitanja ili disleksiju**, kao najčešći uzrok poteškoća s učenjem. Riječ disleksija dolazi od grčke riječi **“dys”** – slab, loš, neprimjeren i riječi **“leksis”** – jezik, riječ. Definicija Orton Dyslexia Society (1996.) – **Disleksija** je jedna od nekoliko poteškoća u učenju. To je jezično utemeljen poremećaj konstitucijskog podrijetla koji obilježavaju poteškoće u kodiranju pojedinih riječi, a koje obično odražavaju nedostatne sposobnosti fonološke obrade. Poteškoće u dekodiranju pojedinih riječi su neočekivane s obzirom na dob i ostale kognitivne i akademske sposobnosti; one nisu rezultat općih razvojnih ili senzoričkih teškoća.

Disleksija je sindrom koji obuhvaća niz simptoma. Očituje se u različitim teškoćama, u različitim jezičnim sastavnicama, uključujući uz teškoće čitanja i pisanja i mnogo ozbiljnije teškoće u stjecanju vještine pisanja.

Ukratko, **disleksija nije bolest**, nije vezana uz dob, obrazovanje niti inteligenciju. Disleksija je poremećaj čitanja i pisanja, vezana je uz teškoće usvajanja školskog gradiva jer dijete teže čita i piše, ili teže rješava matematičke zadatke (naročito zadatke s riječima). Disleksija je jedna od specifičnih poteškoća učenja i pojavljuje se u čitanju i pisanju, brojevnom i ponekad notnom zapisu.

Disgrafija je smanjena sposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja (prema pravopisnim načelima određenog jezika). Očituje se mnogobrojnim, trajnim i tipičnim pogreškama. Teškoće nisu povezane s neznanjem pravopisa. Trajno su zastupljene bez obzira na dovoljan stupanj intelektualnog i govornog razvoja, uredan sluh i vid, te školovanje. Iako se u mnogim slučajevima specifične poteškoće u pisanju javljaju zasebno, česti su slučajevi da se u djeteta disleksija i disgrafija javljaju istovremeno.

Diskalkulija je poremećaj matematičkih sposobnosti, a očituje se u poteškoćama razumijevanja i usvajanja matematičkih pojmova i operacija, slabom poznavanju matematičkog rječnika, rotacijama, zamjenama, dodavanju, te premještanju znamenaka u brojevima.

Simptomi u predškolskoj dobi koji mogu ukazivati na poteškoće u učenju čitanja i pisanja:

- kasno progovaranje i usporen govorno-jezični razvoj
- siromašan rječnik
- dugo zadržavanje grešaka u izgovoru glasova
- teškoće govorno-jezičnog izražavanja
- agramatizmi u govoru
- teškoće u učenju pjesmica i brojalica

- teškoće u pamćenju
- nerazvijena fonološka svjesnost i nakon 6. godine
- poteškoće zadržavanja pažnje
- nespretnost u krupnoj i finoj motorici
- nesigurnost u prostorno-vremenskim odnosima
- hiperaktivnost, impulzivnost
- nezainteresiranost za crtanje i pisanje
- nemotiviranost, te nedostatak interesa za slikovnice i čitanje

Savjeti:

Za budući razvoj predčitačkih vještina bitan je uredan govorno-jezični razvoj djeteta, u kojem temeljnu ulogu imaju roditelji. Roditelji su ti koji bi trebali svom djetetu osigurati poticajnu govornu sredinu, okružiti ga mnoštvom raznolikih životnih situacija u kojima treba što više razgovarati s djetetom, objašnjavati mu govorom, pri čemu treba upotrebljavati vrlo jasan govor – prilagođen kronološkoj dobi djeteta (bez iskrivljavanja izgovora, tepanja i sl., jednostavnijih rečeničnih struktura). Najjednostavniji način poticanja govorno-jezičnog razvoja djeteta je pričanje priča. U početku listanjem, pregledavanjem slika, uočavanje bitnog, čitanjem i prepričavanje slikovnica, a kasnije knjiga dijete uočava pisani tekst pretvoren u priču. Na taj način, od najranije dobi aktivnostima čitanja i prepričavanja obogaćuje se djetetov rječnik.

Korisne govorno-jezične igre koje potiču predčitačke vještine:

- prepoznavanje i imenovanje poznatih zvukova
- igre brojalicama
- opisivanje slika
- prepričavanje doživljaja
- prepričavanje priča
- traženje riječi koje se slažu, tj. rimuju (sir-žir, krava-trava, ananas-kontrabas...)
- traženje početnog glasa u riječima (v-vuk, l-lav, a-auto...)
- raščlanjivanje riječi na glasove (zub – z_u_b; noga – n_o_g_a...)
- sastavljanje glasova u riječi (u_h_o – uho; r_u_k_a – ruka...)

Za razvoj vještine pisanja važno je poticati razvoj grafomotorne vještine. Neka dijete crta (paziti na hvat, tj. držanje olovke) modelira plastelin ili glinu, niže sitne kuglice na konac ili razne vezice, slaže puzzle, provlači različite vrste i oblike kockica kroz određene otvore...jer između ostalog, razvojem fine motorike dijete se priprema za zahtjevnije pokrete pisanja.

Predmatematičke vještine

Tijekom predškolskog perioda života dijete stječe mnoga znanja koja će mu biti potrebna za razumijevanje matematike. Ta djetetova znanja, iskustva i misaone operacije nazivamo predmatematičkim vještinama.

Dijete uči o:

- odnosima u prostoru (unutra-vani, gore-dolje, ispod-iznad)
- odnosima predmeta (veće-manje, lako-teško)
- svojstvima predmeta (crven-plav, tvrd-mekan, topao-hladan)
- količini (jesu li dvije skupine jednake, ili je jedna skupina veća ili manja za jedan)

Sva ta znanja dijete stječe krećući se prostorom, baratajući predmetima, okrećući ih, uspoređujući ih, uspoređujući njihova svojstva baratanjem, okretanjem, diranjem....

Predmatematičke vještine moraju biti usvojene prije polaska u školu, a omogućuju djetetu razumijevanje broja, kako bi nesmetano moglo usvajati matematiku.

Dijete razlikuje tri različita pojma broja:

- broj kao količinu
- brojevnju riječ (zna brojiti do deset)
- broj kao grafički zapis, simbol kojim označavamo količinu, brojku

Dijete prvo mehanički pamti redosljed brojevnih riječi, zatim povezuje svaku brojevnju riječ s količinom (počevši s količinama do četiri), te na kraju predškolskog razdoblja počinje povezivati brojevnju riječ i količinu s pripadajućim brojkom.

Vježbe za razvoj predvještina čitanja i pisanja

1. Rima

1.a Raspoznavanje rime – pitate dijete rimuju li se riječi odnosno zvuče li isto, pa ponudite parove riječi od kojih se neke rimuju, a neke ne.

Primjeri rime:

SOL – GOL

SAT – BAT

JUHA – MUHA

VUK – LUK

ČEP – REP

FOKA – KOKA

RAK – MAK

KOS – NOS

PUMA – GUMA

NOJ – ROJ

VAL – ŠAL

TUNA – VUNA

BIK – PIK

DUH – PUH

ČELO – SELO

ŽIR – SIR

VILA – PILA

TAVA – KAVA

ROSA – KOSA

RODA – VODA

GLJIVA – ŠLJIVA

LICE – ŽICE

DUNJA – MUNJA

MIŠ – SLATKIŠ

ŠAPA – KAPA

MED – LED

SOVA – BOVA

1.b Izbacivanje uljeza u rimi – što ne zvuči isto / što se ne rimuje / dvije riječi se rimuju, a jedna je uljez

Primjeri:

kruh – doručak –duh

mrav –tigar –lav

koštica – vještica – bundeva

ptica –kuća –žlica

rijeka –slap –kap

ruka –vrat –sat

mikroskop – teleskop – dalekozor

pruga – vlak – duga

telefon – avion – pilot

kamion – autobus –globus

polica –knjige – stolica

lizaljke – bomboni - baloni

značka –miš –mačka

škare –jare – frizerka

žongler – paun –klaun

top – stop –znak

rak –kornjača –vlak

kruna –kralj –tuna

buba – truba –frula

kroasan – zec –perec

1.c Smišljanje rime: kaži mi koja se riječ rimuje sa:

nos - _____

vid - _____ itd.

Ako dijete smisli riječ koja nema značenje ali se rimuje sa zadanom riječi, prihvatite to kao točan odgovor npr. dijete kaže nos – *dos* i to je dobro jer uočava glasovno podudaranje u rimi.

2. Rastavljanje rečenice na riječi

Pomažemo djetetu da razlikuje riječi kao zasebne cjeline.

Možemo djetetu reći : idemo izbrojati riječi u rečenici – na primjer rečenicu *Marko brzo trči* rastavimo na riječi ovako – *Marko* (pauza) *brzo* (pauza) *trči* (pauza).

Možete lagano lupnuti olovkom u stol ili pljesnuti rukama ili brojati prstićima svaku riječ u rečenici. Možete reći djetetu da ćete govoriti kao roboti.

3. Rastavljanje riječi na slogove i slaganje riječi iz rastavljenih slogova

Kažete djetetu - sad ćemo riječi rastavljati na slogove na primjer stolica ima slogove sto –lica, marama ima slogove ma-ra-ma. Sad ti pokušaj rastaviti riječ papiga, kuća, maslina, pogača, gumica, selo, jela, muha, tigar,...

Jednosložne riječi kao što su pas, miš, kos i slično dajte za vježbu na kraju kad ste već uvježbali rastavljanje na slogove.

Kod sastavljanja riječi iz slogova možete reći djetetu: koja je to riječ kad spojiš

ma – čka   lju - bav

tram – vaj   pri- ja –te –lji -ca

če –tka   ško - la

pe –tak

Slogove oblikujemo na način da je samoglasnik na kraju sloga osim kad je to teško izgovoriti kao npr. NE tra-**mvaj** nego tram –vaj ili NE bu-**nde**-va nego bun-de-va

4. Glasovna analiza i sinteza

Ova vježba odnosi se na rastavljanje riječi na glasove (analiza) i na spajanje glasova u riječ (sinteza).

Uvijek vježbamo i analizu i sintezu, a za početak je dobro vježbati na istim riječima. Zatražimo od djeteta da kaže koja je to riječ kad spoji glasove : m – a – m – a. Nakon toga tražimo dijete da rastavi riječ mama na glasove. Dobro je koristiti slovaricu, odnosno slagati zadane riječi i smijati se greškama koje se znaju dogoditi. Pozitivno ozračje za vrijeme vježbanja ključno je ako su glasovna analiza i sinteza teške.

Dvosložne riječi kao što su ruka, noga, lice, peta, rame, maca, zeko, medo, sova, riba, koza, kosa, šuma, kiša, jelo dobre su za **početak** uvježbavanja.

Nakon jednostavnih dvosložnih riječi uvodimo jednostavne trosložne riječi kao što su papiga, jabuka, salata, malina, cipela, livada.

Pa na kraju jednosložne kao što su miš, sir, pas, njok i slično.

Vidi: http://os-jsizgorica-si.skole.hr/logoped?news_id=91

5. Ponavljanje rečenica

Kroz zajedničko čitanje slikovnica možete tražiti dijete da ponavlja rečenice iz slikovnica za vama kako bi proširilo svoje verbalno pamćenje i bogatilo rječnik.

6. Jezično izražavanje

Svakodnevni trenuci kao što su zajedničko čitanje ili komentiranje slikovnica, odlazak u trgovinu, pranje suđa trebaju biti popraćeni govorom jer poticanje govorno-jezičnog razvoja odvija se kontinuirano i svakodnevno. Promjena ritma govora, postavljanje pitanja (npr. tko, što radi, gdje, kakav je i slično), pjevanje kratkih ritmičnih pjesmica, gluma, oponašanje životinja blagotvorno utječe na govorni razvoj, a djetetu predstavlja zanimljivu igru i izaziva osjećaj ugone.

- pričajte djetetu priče i zajedno odigrajte priču (npr. Crvenkapicu – vi ste vuk, a dijete Crvenkapica) ili neka dijete vama ispriča priču – zamijenite uloge
- pjevajte pjesmice i čitajte brojalice u ritmu (Eci, peci, pec...)
- potičite dijete da gleda slikovnice, neka opisuje što se događa na slikama, neka imenuje predmete
- ne zahtijevajte da dijete za vama ponavlja (reci mačka, pas, ...), radije neka govor bude dio spontane komunikacije

Da biste djetetu olakšali početno učenje čitanja i pisanja, vježbajte s njim:

vidno razlikovanje (*uočavanje manjih razlika među predmetima, znakovima*)
usvajanje vremenskih (*jučer - danas - sutra, prije - poslije*) i prostornih odnosa (*lijevo - desno, ispred - iza*)

usvajanje pojma broj - brojanjem predmeta (ne učenjem brojenja napamet), *igranjem društvenih igara*

opće oblikovanje pojmova (zadaci kao: *što se sve može obući, što je sve potrebno za pojedino zanimanje, što sve ubrajamo u pokućstvo i sl.*)

sposobnost klasifikacije (*koje domaće životinje poznaje, voće, vozila*) te razvrstavanje po klasama, hijerarhiji, svrstavanje predmeta prema boji, obliku, vrsti (pogodni predmeti za ovakve aktivnosti su *plodovi, školjke, lišće, dugmad, sličice..*)

Izvor: web stranica Logotherapia

DRAGI RODITELJI,

UKOLIKO PRIMJETITE SPOMENUTE POTEŠKOĆE KOD VAŠEG DJETETA, MOLIMO VAS DA NAS O TOME OBAVIJESTITE KAKO BISMO NA VRIJEME PREPOZNALI TAKVE UČENIKE I PRUŽILI IM POTREBNU POMOĆ I PODRŠKU. IMAJTE NA UMU; ŠTO SE RANIJE KRENE S ADEKVATNIM VJEŽBAMA, TO JE PROGNOZA BOLJA. UZ STRUČNU POMOĆ DIJETE MOŽE PREVLADATI POČETNE POTEŠKOĆE I USVOJITI VJEŠTINU ČITANJA I PISANJA KAO I DRUGA DJECA.

Stručna služba škole